

<https://doi.org/10.15407/socium2026.01.132>
УДК 330.5:316.42:303.6(477)“20”

Creative Commons Attribution 4.0 International

Моторнюк У.І., канд. екон. наук, доцент кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності, Національний університет “Львівська політехніка”, вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна, email: uliana.motorniuk@icloud.com, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8628-3560>, Scopus Author ID: 57216894619, Web of Science ResearcherID: R-5049-2017,

Іванкова-Стецюк О.Б., д-р соціол. наук., доцент, керівник відділу соціальних проєктів і розвитку, ГО “Товариство Основа”, вул. Коновальця, 101, оф. 13, Львів, 79067, Україна, email: is.oksan@gmail.com; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3814-7564>,

Якуб’як А.В., аналітик, ГО “Українська мережа “Толока”, вул. Трускавецька, 2-Б, оф. 221, Львів, 79060, Україна, email: a.yakubyak@gmail.com, ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0002-4412-0592>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ ОЦІНЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОЄКТІВ LIVELIHOOD В УКРАЇНІ (ПО)ВОЄННОГО ЧАСУ

Стаття присвячена обґрунтуванню методологічних викликів оцінювання соціально-економічного потенціалу проєктів Livelihood в Україні (по)воєнного часу та визначенню методів вимірювання їх ефективності. У статті зазначено, що у вузькому сенсі проєкти Livelihood призначені для забезпечення базових життєвих потреб людей і націлені на подолання гострої гуманітарної кризи. При цьому підкреслено, що завдання проєктів Livelihood можуть бути й ширшими, зокрема підтримка домогосподарств з можливістю розвитку бізнесу та його масштабування у майбутньому. Визначено сутність соціально-економічного потенціалу проєктів Livelihood як сукупності ресурсів, що формують соціальний та економічний ефект внаслідок їхньої реалізації. Проведено SWOT-аналіз реалізації проєктів Livelihood в Україні в умовах воєнного часу. Запропоновано етапи реалізації проєктів Livelihood. Автори статті стверджують, що при оцінюванні ефективності реалізації соціально-економічного потенціалу проєктів Livelihood слід використовувати як методи соціального впливу, так і економічної ефективності відповідно до етапів реалізації проєктів, при цьому вони аргументують необхідність застосування методології “збирання результатів” як якісного підходу до оцінювання соціального впливу для виявлення, опису, перевірки та аналізу змін, спричинених заходами, пов’язаними з проєктами Livelihood. Наголошено на важливості управління стейкхолдерами проєктів Livelihood, що визначає ефективність реалізації соціально-економічного потенціалу бізнес-орієнтованих проєктів у воєнний та повоєнний час. Підкреслено важливість застосування дизайн-мислення у процесі планування та реалізації проєктів Livelihood як методології, орієнтованої на пошук креативних рішень соціальних проблем через глибоке розуміння потреб цільових груп та залучення різних стейкхолдерів. Обґрунтовано необхідність врахування соціально-культурно-різноманітних особливостей громад на основі світового та вітчизняного досвіду реалізації проєктів Livelihood. Виокремлено основні методологічні виклики оцінювання соціально-економічного потенціалу проєктів Livelihood.

Ключові слова: соціально-економічний потенціал, проєкти Livelihood, стейкхолдери, SWOT-аналіз, соціальне підприємництво, соціальний вплив, методологія “збирання результатів”, методи оцінювання ефективності інвестицій, дизайн-мислення, масштабування бізнесу.

Motorniuk U.I., *Cand. of Econ. Sci., Assoc. Prof., Department of Foreign Trade and Customs, Lviv Polytechnic National University, 12, Stepan Bandera Str., Lviv, 79013, Ukraine, email: uliana.motorniuk@icloud.com, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8628-3560>, Scopus Author ID: 57216894619, Web of Science ResearcherID: R-5049-2017,*

Ivankova-Stetsiuk O.B., *Dr. of Sociol. Sci., Assoc. Prof., Head of the Department of Social Projects and Development, NGO 'Osnova Society', 101, Konovaltsia Str., of. 13, Lviv, 79067, Ukraine, email: is.oksan@gmail.com; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3814-7564>,*

Yakubyak A.V., *analyst, NGO 'Ukrainian Network Toloka', 2-B, Truskavetska Str., of. 221, Lviv, 79060, Ukraine, email: a.yakubyak@gmail.com, ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0002-4412-0592>*

METHODOLOGICAL CHALLENGES IN ASSESSING REALISATION OF THE SOCIO-ECONOMIC POTENTIAL OF LIVELIHOOD PROJECTS IN UKRAINE DURING (POST-)WAR PERIOD

This article examines the methodological challenges associated with assessing the socio-economic potential of Livelihood projects in (post-)war Ukraine and identifies methods for evaluating their effectiveness. The article notes that, in a narrow sense, Livelihood projects are designed to meet people's basic needs and overcome acute humanitarian crises. At the same time, the authors emphasise that the objectives of Livelihood projects can be broader, specifically, supporting households with the potential for business development and scaling up in the future. The essence of the socio-economic potential of Livelihood projects is defined as a set of resources that generate social and economic effects as a result of their implementation. A SWOT analysis of the implementation of Livelihood projects in Ukraine during wartime has been conducted. Stages for the implementation of Livelihood projects are proposed. The authors argue that when assessing the effectiveness of realising the socio-economic potential of Livelihood projects, both methods of social impact and economic efficiency should be used, in accordance with the stages of project implementation, whilst arguing for the necessity of applying the "Outcome Harvesting" methodology as a qualitative approach to assessing social impact, with the aim of identifying, describing, verifying, and analysing changes brought about by activities related to Livelihood projects. The importance of stakeholder management in livelihood projects is emphasised, as it determines the effectiveness of realising the socio-economic potential of business-oriented projects during wartime and post-war periods. The importance of applying design thinking in the planning and implementation of Livelihood projects is highlighted as a methodology focused on finding creative solutions to social problems through a deep understanding of the needs of target groups and the involvement of various stakeholders. The necessity of taking into account the socio-cultural diversity of communities based on global and domestic experience in implementing Livelihood projects is substantiated. The main methodological challenges of assessing the socio-economic potential of Livelihood projects are identified.

Keywords: *socio-economic potential, Livelihood projects, stakeholders, SWOT analysis, social entrepreneurship, social impact, 'outcome harvesting' methodology, evaluation methods for investment effectiveness, design thinking, business scaling.*

Серед різноманіття проєктів, спрямованих на створення умов для ефективного економічного розвитку територіальних громад, особлива роль відводиться проєктам з відновлення засобів до існування (проєкти Livelihood). У вузькому сенсі (тобто буквально) йдеться про діяльність із забезпечення таких базових життєвих потреб людей, як питна вода, їжа, одяг, засоби гігієни тощо, а також допомога з відновлення зруйнованого житла. Усі означені дії націлені на подолання гострої гуманітарної кризи, яка

виникла через стихійні лиха, техногенні катастрофи, бойові дії тощо [1]. Прикладами можуть слугувати проекти із забезпечення засобів до існування для рибальських громад і домогосподарств, реалізованих на Філіппінах, а також врахування отриманого досвіду та факторів, які мають вирішальне значення для підвищення успішності та стійкості заходів із забезпечення проектів Livelihood [2].

Проте завдання проектів Livelihood можуть бути й ширшими: наприклад, підтримка домогосподарств для створення можливостей їхнього самозабезпечення в майбутньому, зокрема через формування бюджету, який би був максимально збалансованим і профіцитним (останнє включає можливість вкладати кошти у власну справу і розвивати бізнес).

Яскравим прикладом є Програма **Livelihood** в МБФ “Карітас України”, спрямована на створення стійких джерел доходу та самозабезпечення для вразливих груп населення. Мета полягає у зміцненні самодостатності бенефіціарів, що має сприяти економічній стабільності та поліпшенню життя в громадах¹.

Проекти Livelihood для підтримки бізнесу в кризових обставинах на перших порах підтримують його становлення (допомога у складанні бізнес-плану, надання стартового капіталу у вигляді безповоротної позики тощо) з поступовим зменшенням надання допомоги та перспективою виходу бенефіціарів в “самостійне плавання” реалізуються в локальних українських громадах з 2014 р. [3]. Однак досі є сумніви щодо їхнього соціально-економічного потенціалу та, як наслідок, доцільності впровадження в Україні (по)воєнного часу. Актуальною є проблематика оцінювання соціально-економічного потенціалу проектів Livelihood в Україні (по)воєнного часу, зокрема пошук відповідей на методологічні виклики, які можуть з'являтися під час реалізації цієї аналітичної процедури як на етапі ухвалення рішення щодо впровадження проектів, так і на заключному етапі проектної діяльності [4].

Загальні методологічні засади оцінювання потенціалу соціальних проектів на цей час є достатньо сформованими й описаними у відповідній спеціальній літературі за авторства таких зарубіжних, як Г. Томей, Б. Бай, М. Гаворек-Мічалженія, Р. Помероу, Р. Вільсон-Грау, і таких вітчизняних, як Ю. Гусева, Д. Гуцол, М. Канцевич, Г. Лопушняк, А. Василик, О. Любченко, О. Маліновська, М. Мартинюк, О. Марухленко, С. Нестерова, А. Орехова, Т. Присяжна, В. Слободянюк, А. Соколова, В. Ратошнюк, Т. Ратошнюк, Н. Якімова, С. Єгоричева, О. Тимошенко, А. Панченко, І. Циналевська, К. Стаматіс, О. Поплавська, О. Кир'янова, фахівців. Багато матеріалів пропонує спеціальний журнал “Evaluation: The International Journal of Theory, Research and Practice”², який видається з 1995 р. Понад очевидну практичну цінність для евалюаторів (оцінювачів) проектів, характер наданих у них рекомендацій є досить загальним, без чіткого структурування матеріалу відповідно до тематики або типу проекту.

¹ Livelihood: відновлення засобів до існування. Карітас України. URL: <https://caritas.ua/livelihood-vidnovlennya-zasobiv-do-isnuvannya>

² Evaluation: The International Journal of Theory, Research and Practice. URL: <https://europeanevaluation.org/resources/journals-in-the-field-of-evaluation/>

Водночас спостерігається і протилежна тенденція: поява наукових публікацій, в яких результати впровадження певного проєкту соціального спрямування становлять емпіричну базу дослідження. Як приклад наведемо розробки³ [1–3; 5–15], які дають не лише опосередковану інформацію щодо соціально-економічного потенціалу проєктів Livelihood, розкриваючи як можливості, так і ризики їхнього впровадження в Україні воєнного часу [16–18], але й окреслюють методологічні засади їхнього оцінювання, хоча й на рівні прелімінарних зауваг. У цьому випадку здійснюється вихід за межі оцінювання як процедури, що базується на методологічних засадах низки споріднених наукових дисциплін (соціології, філософії, культурології, психології тощо) та постає як специфічна дослідницька практика, достатньою мірою уніфікована й стандартизована, і націлена на аналіз наперед визначених індикаторів з використанням SWOT-аналізу [19; 20]. Подібну інформацію потрібно ретельно аналізувати на предмет релевантності щодо поставлених завдань оцінювання конкретного типу проєктів. Обидві тенденції є не стільки антагоністичними, скільки компліментарними, а їхня інтерференція формує передумови для системного аналізу проєктних ініціатив.

Критичний огляд джерел в контексті тематики цієї публікації дає підстави виокремити щонайменше такі методологічні виклики оцінювання соціально-економічного потенціалу проєктів Livelihood:

1) відсутність вузькоспеціалізованих методологічних праць, в яких були б представлені рекомендації з оцінювання проєктів з урахуванням їхньої тематики та контексту реалізації;

2) аналіз соціально-економічного потенціалу проєктів Livelihood не виокремлено в окрему дослідницьку практику, хоча їхня специфіка передбачає широкий спектр активностей не лише соціального, але й економічного характеру;

3) оцінювання результатів, впливів і продуктів реалізації проєктів Livelihood здійснюється згідно з рекомендаціями донорів у контексті теорії змін, без належного урахування досягнення економічної та деяких суміжних дисциплін.

Необхідність пошуку відповідей на означені виклики є об'єктивною потребою не лише в науково-теоретичному контексті, а саме з перспективи теоретичної концептуалізації досліджуваного феномену та його складових, але й у практичному вимірі, коли за результатами оцінювання робляться хибні висновки, які впливають на ухвалення подальших практичних рішень.

Логічною є низка запитань: чи справді такі проєктні ініціативи мають виразні перспективи, зокрема економічні? Чи наявні успішні кейси їхньої реалізації? Які чинники зробили / можуть зробити їх такими? Яким чином пов'язане між собою запровадження проєктів Livelihood та інвестування в розвиток українських локальних громад? І нарешті, якими є / можуть бути методологічні виклики оцінювання соціально-економічного потенціалу проєктів Livelihood в Україні (по)воєнного часу і які

³ На Черкащині запроваджуватимуть новий проєкт “Livelihoods Programme” для підтримки внутрішньо переміщених осіб. Товариство Червоного Хреста України. 2023. URL: <https://redcross.org.ua/news/2023/03/46691/>

відповіді на них є можливими та адекватними зараз і в найближчому майбутньому? Ці та багато інших запитань вже довгий час залишаються відкритими і залишатимуться такими й надалі, якщо не буде напрацьовано чітких методологічних засад комплексного оцінювання результатів, продуктів і впливу проєктів Livelihood, яке, серед іншого, містило б конкретні науково-практичні рекомендації щодо їхнього впровадження.

Проєкти Livelihood відіграють центральну роль у стратегії переходу України від гострого гуманітарного реагування до стійкого відновлення. Ці програми, які реалізуються міжнародними та національними організаціями, спрямовані на створення стійких джерел доходу та самозабезпечення для вразливих груп населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб (ВПО)⁴. Основним компонентом таких програм є сприяння працевлаштуванню, наданню професійного навчання, розвитку бізнесу (включно з мікрогрантами) та підтримці фермерів.

Через повномасштабне вторгнення понад 14 млн осіб (близько 35% населення) були змушені покинути свої домівки, що призвело до масової втрати засобів до існування. На тлі цього Міжнародна організація з міграції (МОМ) зазначає, що програми швидко еволюціонували, фокусуючись на економічному відновленні за принципом “будувати краще” (building back better) [5].

Результати дослідження RDNA5 (Rapid Damage and Needs Assessment 5) свідчать про розширення масштабів руйнувань у 2025 р. та зростання складності відновлення систем, необхідних для економічного відновлення та соціального добробуту. Станом на 31 грудня 2025 р. загальний збиток оцінюється в 195,1 млрд дол. США, що приблизно на 10,8% більше, ніж у RDNA4, при цьому найбільше постраждали сектори житлового будівництва, транспорту та енергетики. Соціально-економічні збитки зросли до 666,7 млрд дол., що відображає 13,2-відсоткове збільшення з часу RDNA4, яке значною мірою було спричинене порушеннями в торгівлі, промисловості, сфері громадських послуг і засобах до існування (livelihoods) [6].

Особливого значення набуває підтримка сільських домогосподарств. Хоча великі підприємства виробляють близько двох третин сільськогосподарської продукції, домогосподарства забезпечують приблизно 32% (у тому числі близько половини виробництва худоби) [7]. Ці невеликі господарства є ключовими для продовольчої безпеки та місцевих ланцюгів постачання, але вони надзвичайно чутливі до розривів у ланцюгах постачання та непередбачуваності цін, спричинених війною. Таким чином, оцінювання потенціалу проєктів Livelihood має охоплювати як формальний, так і неформальний сектори економіки, що ускладнює стандартизацію індикаторів.

Експертне оцінювання соціально-економічного потенціалу проєктів Livelihood вимагає відходу від простих метрик на кшталт “використання коштів” у бік до комплексних підходів, які інтегрують міжнародні стандарти.

Основною нормативною основою для такого оцінювання є шість критеріїв, визначених Комітетом сприяння розвитку ОЕСР (актуальність, узгодженість, ефективність, результативність, вплив і стійкість) та принципи їх використання. Ці критерії забезпе-

⁴ На Черкащині запроваджуватимуть новий проєкт “Livelihoods Programme” для підтримки внутрішньо переміщених осіб.

чують нормативну базу, яка використовується для визначення переваг або цінності заходів з розвитку (політики, стратегії, програми, проєкту або діяльності). Вони слугують основою для формування суджень оцінки [8].

Проте вимірювання *соціально-економічного потенціалу* виходить за межі класичного оцінювання економічної ефективності. Оцінювання Livelihood має сфокусуватися на *стійкості* (resilience) – здатності домогосподарств і громад не лише відновити дохід, але й витримати майбутні шоки [9].

У контексті України це включає оцінку спроможності муніципалітетів та інфраструктурних служб (водопостачання, опалення, транспорту) підтримувати відновлені засоби до існування, особливо з огляду на наслідки напливу ВПО на “м’яку” та “тверду” інфраструктуру [10].

Виникає критична методологічна проблема: проєкти Livelihood в Україні функціонують як механізм переходу від гуманітарного реагування до довгострокового розвитку. Це вимагає, щоб оцінювання змістилося від фокусу на короткостроковій ефективності (наприклад, кількості виданих грантів) до вимірювання стійкості. Якщо оцінювання не показує, наскільки надана економічна допомога призвела до відчутного зменшення залежності бенефіціарів від кризових або негативних механізмів подолання (coping mechanisms), поширених у воєнних умовах [11], то це ускладнює відображення реального соціально-економічного потенціалу. Таким чином, оцінювання має фіксувати не лише кількісні показники успіху бізнесу, але й його інтеграцію до відновлених і посиленних муніципальних мереж.

У таблиці 1 представлено SWOT-аналіз реалізації проєктів Livelihood в Україні в умовах воєнного часу.

Таблиця 1

SWOT-аналіз реалізації проєктів Livelihood в Україні в умовах воєнного часу

Сильні сторони: – швидкість реагування; – масштабність охоплення; – значні ресурси програм; – вибір фокусу зусиль	Слабкі сторони: – нерозуміння потенціалу місцевих громад; – незнання соціально-економічних особливостей громад
Можливості: – підтримка цілісності місцевого ринку; – поява нових бізнес-сегментів; – збереження підприємств шляхом релокації	Загрози: – можливий дисбаланс конкуренції на місцях; – непрогнозованість соціальних наслідків; – неефективність вибору цілей підтримки; – неефективний розподіл зусиль

Джерело: складено авторами.

Перешкодою для адекватного оцінювання соціально-економічного потенціалу проєктів Livelihood є завжди безпека та іноді обмежений доступ, відсутність звітності, недостатній рівень кадрового забезпечення, плинність персоналу.

Концептуальну методологічну проблему формують нечіткі визначення та поняття в процесі оцінювання соціально-економічного потенціалу, а також волатильність умов реалізації проєктів Livelihood, що ускладнює методологічні підходи.

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад оцінювання реалізації соціально-економічного потенціалу проєктів Livelihood з урахуванням сучасного українського контексту їх впровадження та потенційних змін. Для її досягнення визначено такі завдання: 1) сконструювати понятійно-категоріальний апарат досліджень проєктів Livelihood; 2) встановити основні групи пояснювальних ресурсів у його вивченні; 3) узагальнити та обґрунтувати доцільність використання методів оцінювання проєктів Livelihood відповідно до етапів їхньої реалізації.

Насамперед слід зосередити увагу на конструюванні понятійно-категоріального апарату досліджень проєктів Livelihood, зокрема методології оцінювання його соціально-економічного потенціалу в Україні (по)воєнного часу. Під потенціалом розуміють можливості та спроможності, приховані або нереалізовані резерви об'єкта дослідження, які залежно від певних обставин можуть бути реалізовані. Наявність потенціалу будь-якого об'єкта передбачає певний спектр можливостей і розуміння мети його використання [21, с. 207].

В. Слободянюк зазначає, що про складність і багатоаспектність категорії “економічний потенціал” свідчить різноманітність підходів до виокремлення його складових [22]. На його думку, економічний потенціал підприємства є узагальненою характеристикою його виробничо-господарської діяльності, до якої належить сукупність різних складових, ефективність яких у сукупності сприяє досягненню намічених цілей згідно зі стратегією розвитку підприємства, орієнтованих на мінімізацію ризиків нестабільного економічного середовища та підвищення ефективності його діяльності. А. Орехова стверджує, що до структурних компонентів економічного потенціалу підприємства доцільно віднести виробничий, фінансовий, інвестиційний, трудовий, маркетинговий, організаційно-управлінський потенціали [23, с. 312].

О. Марухленко трактує соціальний потенціал як здатність людини, соціальної спільноти до досягнення передбачуваної або заданої мети [24, с. 87]. На думку Т. Присяжної, соціально-економічний потенціал громади – це сукупність ресурсів, що впливають на соціально-економічний розвиток територіальної громади [19, с. 123].

Важливим є виокремлення складових соціально-економічного потенціалу територіальної громади. Згідно з дослідженнями [25; 26], складовими соціального потенціалу територіальної громади є демографічний, трудовий, інтелектуальний, соціально-інфраструктурний, культурно-етичний ресурси; тоді як економічний потенціал формується завдяки природньо-ресурсному, матеріально-технічному, науково-інноваційному, фінансово-бюджетному, інвестиційному, експортно-імпортному, інформаційному, маркетинговому, підприємницькому ресурсам. Організаційно-управлінські можливості системи місцевого самоврядування забезпечують максимальну акумуляцію реальних фінансових ресурсів та ефективну трансформацію потенційно-доступних фінансових ресурсів у реальні [27, с. 14].

З огляду на це, соціально-економічний потенціал проєктів Livelihood визначається сукупністю ресурсів, що формують соціальний та економічний ефект внаслідок їхньої реалізації.

Загалом соціальні підприємства поєднують економічні та соціальні цілі, відтак оцінювання їхньої ефективності не обмежується лише традиційними методами,

оскільки основною метою їхнього функціонування є створення соціального впливу. Д. Гуцол та Н. Якімова виокремлюють такі моделі та підходи до оцінювання соціального впливу [28, с. 103]: логічна модель (*Logic Model*), яка описує послідовність взаємозв'язків між ресурсами, діяльністю, результатами та впливом, які виникають у процесі реалізації соціальних програм або проєктів; теорія змін (*Theory of Change, ToC*), яка деталізує, як і чому очікується досягнення бажаних результатів через певні дії; соціальна рентабельність інвестицій (*Social Return on Investment, SROI*) оцінює соціальний вплив у фінансових термінах, порівнюючи його з інвестиціями; збалансована система показників (*Balanced Scorecard, BSC*) – стратегічна система управління, що поєднує фінансові та нефінансові показники для оцінювання ефективності діяльності підприємства; вимірювання соціального впливу (*Social Impact Measurement, SIM*) – систематичне збирання та аналіз показників впливу на суспільство, що передбачає використання кількісних даних: рівень зайнятості, доступ до освіти, зниження рівня бідності, поліпшення здоров'я.

Однією з базових теорій, які формують методологічну базу оцінювання соціальних проєктів і проєктів *Livelihood*, є теорія змін. У межах цієї теорії [29] розглядається важливість методології “збирання результатів” (*Outcome Harvesting, OH*) як ефективного інструменту оцінки проєктів розвитку, спрямованих на розвиток і просування соціальних підприємств у складних і багатогранних умовах. В умовах постійної соціально-економічної, політичної та культурної динаміки, що характеризує складні середовища, традиційні підходи до оцінки часто не дозволяють повною мірою відобразити нюанси результатів таких проєктів. Завдяки застосуванню методу “збирання результатів” евалюатори отримують надійний інструмент для систематичного збирання, аналізу та інтерпретації (не)передбачуваних наслідків ініціатив з розвитку в складних і мінливих умовах. Використання змішаних методів в отримання первинних та вторинних даних для ефективного впровадження методу збирання результатів було зумовлено загальними теоретичними рамками у сфері соціальних підприємств. Цей підхід призвів до створення комплексної методології дослідження, спрямованої на синергію сильних сторін методу збирання результатів у ширшому контексті розуміння та просування концепції соціального підприємництва.

“Збирання результатів” – це метод моніторингу та оцінювання (M&O), який дозволяє ретроспективно визначити досягнуті зміни та внесок проєкту або ініціативи в ці зміни. Цей метод допомагає користувачам ідентифікувати відповідні зміни (“результати”), що відбулися, отримати (“зібрати”) докази цих змін, а потім, працюючи у зворотному напрямі, визначити, чи саме втручання та як саме сприяло цим змінам. У цьому сенсі він відрізняється від традиційних методів моніторингу та оцінки, які вимірюють прогрес у досягненні заздалегідь визначених цілей⁵. Збирання даних про результати – це методологія моніторингу та оцінки (M&O), яка використовується для виявлення, опису, перевірки та аналізу результатів. У контексті збору даних про ре-

⁵ Wilson-Grau R. Outcome Harvesting. BetterEvaluation. 2024. URL: http://betterevaluation.org/plan/approach/outcome_harvesting

зультати підсумок визначається як “зміна в поведінці, відносинах, діях, діяльності, політиці або практиці особи, групи, спільноти, організації або установи”⁶.

Таким чином, методологія “збирання результатів” може розглядатись як якісний підхід до оцінювання впливу або методологія оцінювання, що використовується для виявлення, опису, перевірки та аналізу змін, спричинених заходами, пов’язаними з проектами Livelihood.

Дослідники наголошують [30], що для моніторингу соціальних проектів необхідні надійне оцінювання адаптаційних заходів, а також достатній рівень розробки концепцій з урахуванням надійного оцінювання впливу.

Моніторинг та оцінювання в нестабільному, конфліктному та насильницькому середовищі пов’язані зі значними викликами в логістичному, етичному, методологічному та політичному вимірах⁷.

У згаданому контексті варто виокремити методологічні виклики, пов’язані з проведенням моніторингу та оцінки в умовах (по)воєнного стану України.

Однією з головних методологічних проблем для моніторингу та оцінки в умовах кризових ситуацій є потреба в надійних даних. Непослідовна та неповна інформація є поширеним явищем, що ускладнює проведення точних оцінок. Крім того, дані, зібрані в умовах воєнного часу, часто є упередженими через політичний вплив, проблеми безпеки та соціальну динаміку, що може спотворити результати та обмежити достовірність висновків.

Методологічним викликом також можуть бути технологічні обмеження, оскільки обмежений доступ до технологій і ненадійне підключення до мережі можуть призвести до того, що дані не будуть точно відображувати ситуацію в цілому. Більше того, оцінки, розроблені за універсальним підходом, часто не враховують унікальні складнощі умов реалізації проектів Livelihood, що призводить до невідповідності між метою оцінки та реальністю на місцях. Відсутність керівних принципів, інструментів і рамок для моніторингу та оцінки ускладнює формулювання висновків та ухвалення рішень у майбутньому.

Концептуальна неоднозначність також становить методологічну проблему, оскільки нечіткі визначення та поняття моніторингу й оцінювання в умовах по(воєнного) стану можуть призвести до непорозумінь і невідповідностей у практиці згаданого процесу. Складне та динамічне середовище реалізації проектів Livelihood (по)воєнного часу в Україні ще більше ускладнює згадане оцінювання. Крім того, відсутність надійної доказової бази в багатьох умовах по(воєнного) часу перешкоджає розробці ефективних стратегій оцінки, залишаючи оцінювачів без надійної інформації для обґрунтування своїх рішень.

⁶ Kaplan T. Outcome Harvesting: A Monitoring & Evaluation Method for Social Accountability and Advocacy. *CSA International*. URL: <https://www.civilsocietyacademy.org/post/outcome-harvesting-a-monitoring-evaluation-method-for-social-accountability-and-advocacy>

⁷ Challenges of doing M&E in FCV settings. BetterEvaluation. 18.09.2024. URL: https://www.betterevaluation.org/methods-approaches/themes/monitoring-evaluation-fragile-conflict-affected-violent-settings/challenges-doing-me-fcv-settings#Methodological_challenges

Аналізуючи Sanctuary Ukraine (SU) (як ініціативу, очолювану європейською неурядовою організацією (НУО), що доповнила традиційну роботу уряду практиками соціального підприємництва з метою надання послуг українським біженцям), дослідники підкреслюють [12], що спочатку SU зосереджувалася на наданні послуг з прийому та розміщення в надзвичайних ситуаціях за підтримки зовнішніх НУО та груп волонтерів, однак оскільки війна між Росією та Україною триває (а з нею триває і переміщення українських жителів), то SU дедалі більше зміщує свій фокус на діяльність, спрямовану на довгострокове розширення можливостей біженців, зокрема на розвиток соціального підприємництва. Спільне управління урядових і неурядових інституцій, а також комерційних структур, розвиток соціальних стартапів зумовлюють вплив економічної ефективності на соціальну [13].

Дослідники здійснюють аналіз [16] методологічних підходів до оцінювання міжтериторіальних диспропорцій у рамках оцінювання ефективності політики територіальної згуртованості в країнах ЄС з метою обґрунтування напрямів удосконалення системи статистичного моніторингу територіального розвитку в Україні, з огляду на сучасні аналітичні виклики, зумовлені воєнними викликами та перспективами європейської інтеграції, та пропонують систему індикаторів для оцінювання цієї політики.

В умовах повномасштабної війни та значного зростання обсягу викликів, з урахуванням впливу фактору пандемії керівники подібних проєктів дійшли висновку про можливість не тільки надавати швидку допомогу, але й діяти більш ефективно, спрямовуючи зусилля на розвиток підприємництва й економіки громад загалом.

Водночас такий централізований підхід має і свої слабкі місця, які не були достатньо опрацьовані. Зокрема, не береться достатньою мірою до уваги розвиток громад та їхнього потенціалу на основі інтересів і можливостей. Ще більш складним і непередбачуваним фактором є соціально-економічний та культурний аспекти, особливо в результаті релокації цілих підприємств.

Оскільки реалізація проєктів Livelihood передбачає підтримку підприємницької діяльності, доцільним буде використання показників оцінювання ефективності інвестиційних проєктів, зокрема чистого приведенного доходу, внутрішньої норми прибутковості, індексу прибутковості, терміну окупності, коефіцієнту ефективності інвестицій [31].

На нашу думку, доцільно розглядати такі етапи реалізації проєктів Livelihood: покращення рівня життя, розвиток підприємницької діяльності та можливе масштабування бізнесу в майбутньому. Масштабування в даному випадку слід розглядати як стрімке планомірне нарощення обсягів, прибутку, бізнесу [32]. Масштабування передбачає використання більш ефективних шляхів зростання проєкту, що призводить до значно вищих темпів зростання доходів порівняно із збільшенням ресурсів і витрат. Кожен з наведених напрямів реалізації проєктів Livelihood повинен супроводжуватись обґрунтованими методами оцінювання їхньої ефективності (табл. 2).

Оцінювання ефективності проєктів Livelihood повинно спиратись на достовірну статистичну базу на основі новітніх тенденцій щодо інформаційно-статистичного забезпечення даних досліджень.

Таблиця 2

**Методи оцінювання ефективності проєктів Livelihood
відповідно до етапів їх реалізації**

Етапи реалізації проєктів Livelihood	Методи та моделі оцінювання ефективності проєкту	Характеристика методу
1. Покращення рівня життя	Логічна модель	Опис послідовності взаємозв'язків між ресурсами, діяльністю, результатами та впливом, які виникають у процесі реалізації соціальних програм або проєктів
	Теорія змін	Модель деталізує, як і чому очікується досягнення бажаних результатів через певні дії; відображає структурний підхід до планування, моніторингу та оцінювання соціальних програм
	Соціальна рентабельність інвестицій	Оцінювання соціального впливу у фінансових термінах, порівнюючи його з інвестиціями. Підхід дає змогу перетворити соціальний ефект у фінансові показники, завдяки чому він є зрозумілим і вимірюваним для інвесторів та інших зацікавлених сторін
	Збалансована система показників	Стратегічна система управління, що поєднує фінансові та нефінансові показники для оцінювання ефективності діяльності підприємства
	Вимірювання соціального впливу	Систематичне збирання та аналізування показників впливу на суспільство. Він передбачає використання кількісних даних: рівень зайнятості, доступ до освіти, зниження рівня бідності, поліпшення здоров'я
2. Розвиток підприємницької діяльності (масштабування бізнесу)	Чистий приведений дохід	Різниця між дисконтованою вартістю очікуваних грошових потоків і інвестиційних витрат
	Внутрішня норма прибутковості	Ставка дисконтування, за якої чистий приведений дохід проєкту дорівнює нулю. Показує максимальний рівень витрат, який може дозволити собі проєкт
	Індекс прибутковості	Відношення суми дисконтованих доходів до суми інвестицій
	Термін окупності	Період, за який накопичений чистий прибуток зрівняється з початковими інвестиціями
	Коефіцієнт ефективності інвестицій	Відношення середньорічного чистого прибутку до середньої величини інвестицій

Джерело: складено авторами за [28; 31].

Соціально-економічний потенціал бізнес-орієнтованих проєктів *Livelihood* у (по)воєнний час повинен реалізовуватись через систему зацікавлених сторін (стейкхолдерів проєкту).

Аналіз зацікавлених сторін – це методологія систематичного збору й аналізу кількісної та якісної інформації для визначення окремих осіб або груп, чий інтерес повинні враховуватись протягом усього проєкту. Цей аналіз визначає інтереси, очікування і вплив зацікавлених сторін та пов'язує їх з метою проєкту, визначає взаємозв'язки стейкхолдерів між собою [33]. Алгоритм управління стейкхолдерами є однією з важливих сфер виконання проєкту [34] та передбачає: аналізування очікувань зацікавлених сторін, аналізування впливу та зацікавленості стейкхолдерів на реалізацію проєкту, їх розподіл за інтересами та розробку комунікаційних стратегій для відповідних груп зацікавлених сторін.

З огляду на специфіку цього типу проєктів і зокрема широкого кола зацікавлених сторін, методологічною проблемою оцінювання проєктів *Livelihood* може бути ідентифікація усього спектра стейкхолдерів та аналіз їхнього впливу на кінцевий результат проєктів *Livelihood*.

Успішна реалізація бізнес-орієнтованих проєктів *Livelihood* в Україні (по)воєнного часу також значною мірою залежить від ефективності усієї системи управління проєктами. О. Поплавська та О. Кир'янова [35] доводять, що інжиніринг соціальних проєктів є управлінським завданням, що охоплює визначення мети проєкту, мотивацію учасників проєкту, залучення та використання ресурсів для досягнення соціального блага. Вчені пропонують розглядати середовище соціального проєкту як екосистему, тобто сукупність учасників і стейкхолдерів проєкту з визначеними ними взаємозв'язками, правилами взаємодії, що діють у законодавчому просторі країни та використовують наявні ресурси для досягнення соціальної цінності. На їхню думку, прикладом фінансової екосистеми соціального проєкту може бути краудфандингова платформа. Важливе значення у реалізації соціальних проєктів, зокрема через краудфандингові платформи, має рівень довіри учасників і стейкхолдерів [36].

У процесі планування та реалізації соціального проєкту застосовується дизайн-мислення (*Design Thinking*) – методологія, орієнтована на пошук креативних рішень соціальних проблем через глибоке розуміння потреб цільових груп і залучення різних стейкхолдерів. Цей підхід спрямований на співпереживання, генерацію інноваційних ідей і тестування рішень у практичних умовах [20, 37].

Соціальний дизайн є способом рухати суспільство в позитивному напрямі, здійснюючи необхідні зміни, при цьому головною метою соціального дизайнерського мислення є створення кращого суспільства та поліпшення якості життя людей у світі. Соціальні підприємці дотримуються тієї ж ідеології, докладючи зусиль для поліпшення життя людей через діяльність у сфері соціального розвитку.

Фахівці Інституту управління проєктами (США) виокремлюють такі методологічні виклики оцінювання соціальних проєктів⁸:

⁸ Why Social Impact Matters: Delivering Meaningful Change Through Projects. Project Management Institute. 2020.

1. Складність визначення та вимірювання соціального результату, який часто є нематеріальним показником. Наприклад, як виміряти зростання довіри в громаді, покращення психічного здоров'я або підвищення рівня інклюзивності? Це вимагає розробки таких якісних інструментів, як інтерв'ю, фокус-групи та спостереження, які можуть містити суб'єктивні критерії оцінювання.

2. Проблема причинності (атрибуції): важко однозначно стверджувати, що саме діяльність проєкту призвела до певних соціальних змін. На результат могли вплинути інші фактори: політика уряду, економічна ситуація, діяльність інших організацій. При цьому застосування рандомізованих контрольованих досліджень (RCT) може бути складним або неетичним у соціальних проєктах, що ускладнює відокремлення впливу проєкту від впливу інших чинників.

3. Визначення часових меж для оцінювання: соціальні зміни часто відбуваються повільно, і їхній повний ефект може проявитися через роки. Короткострокові оцінки можуть не відображати справжній довгостроковий вплив, тоді як довгострокові дослідження є дорогими та ресурсозатратними.

4. Складність оцінювання негативних і непередбачуваних наслідків. Проєкт може мати як позитивні, так і негативні наслідки, які не були враховані на етапі планування. Так, ініціатива, спрямована на працевлаштування однієї групи, може побічно посилити конкуренцію на ринку праці та погіршити становище іншої.

5. Етичні виклики. Оцінювання соціальних проєктів може стосуватися конфіденційності, особистих даних та інтересів учасників, особливо під час роботи з вразливими групами населення. Тут необхідно дотримуватися суворих етичних норм, щоб не завдати шкоди тим, кому проєкт повинен допомогти.

6. Методологічна різноманітність і неоднозначність підходів. Наявна безліч методів оцінювання (від кількісних до якісних), що ускладнює порівняння результатів між різними проєктами. Відсутність уніфікованих стандартів може призвести до того, що оцінювання стає занадто гнучким або упередженим.

Дослідники у своїх пошуках розкривають [38] багатогранну роль соціального підприємництва у просуванні цілей сталого розвитку, сформованих теоретичними перспективами, галузевими застосуваннями та інституційними рамками. Аналізуючи моделі ухвалення рішень, фактори масштабованості та вплив політики, вони також підкреслюють внесок соціального підприємництва в інклюзивне економічне зростання, соціальну та інституційну стійкість. Розглядаючи питання, як теоретичні перспективи формують внесок соціального підприємництва у сталий розвиток у різних контекстах, вони демонструють, що такі теорії, як поведінкова теорія ухвалення рішень, інституційна теорія та теорія соціального капіталу дають важливі уявлення, як соціальне підприємництво долає фінансові обмеження, політичні бар'єри, співпрацює із зацікавленими сторонами, формуючи свою довгострокову стійкість.

Інша група науковців вважає, що традиційні методи боротьби з бідністю виявилися недостатніми в цьому контексті, оскільки вийти з крайньої бідності дуже складно, а будь-які досягнення, отримані в результаті більшості інших заходів переважно є короткостроковими і нестійкими [39]. Вони наголошують, що залучення переміщених осіб і приймаючих громад має вирішальне значення для розуміння складних, взаємо-

пов'язаних наслідків втрати засобів до існування. На їхню думку, інтеграція конкретних соціальних та економічних знань з місцевими знаннями необхідна для забезпечення всебічного розуміння місцевого контексту, а також залежності засобів до існування та взаємозалежності.

Програми, розроблені, зокрема, для покращення здоров'я та добробуту для культурно-різноманітних громад, повинні базуватись на їхніх уявленнях про здоров'я та добробут. Програми повинні віддавати пріоритет культурним знанням і цінностям, а також сильним сторонам громади, що сприятиме більш об'єктивній оцінці соціально-економічного потенціалу проєктів Livelihood, які реалізуються у конкретних громадах [14].

У цьому контексті прикладом можуть слугувати результати порівняльного аналізу інтерв'ю з громадами, які постраждали від сильних землетрусів у Лушані (Китаї), Крайстчерчі та Кайкоурі (Новій Зеландії) [15]. Громади в обох країнах високо цінують житло, зайнятість, добробут і зовнішню допомогу для відновлення засобів до існування після катастроф, однак жителі Китаю більше цінують функціональність житла та джерела доходу, тоді як жителі Нової Зеландії більше покладаються на комерційне страхування для відновлення. Висновки цього порівняльного дослідження можуть допомогти урядам і неурядовим організаціям посилити зусилля з реалізації проєктів Livelihood.

В умовах воєнного стану цілі формування спроможних громад зазнають істотних змін. Вони підпорядковуються, з одного боку, завданням протидії воєнній агресії та прискоренню відновлювальних процесів, з іншого боку, підтримці життєдіяльності населення та життєздатності бізнесу [17]. Внесені під час дії правового режиму воєнного стану зміни в нормативно-правове поле спрямовані на те, щоб пристосувати раніше сформовану систему стимулювання спроможності до нових реалій, надати їй гнучкості, адаптивності й індикативного характеру. У найближчій перспективі потрібно здійснити перехід від проєктів розвитку локального значення до стратегічно значущих і таких, що спроможні дати нові імпульси розвитку територіальним громадам під час повоєнного відновлення.

З іншого боку, в сучасній науці дедалі більш активно обговорюється важливість використання автоматизованих систем і штучного інтелекту у процесі управління соціальними проєктами європейських фондів [40].

Цифрова інтеграція України у європейський простір має потужний економічний потенціал, який може стати рушієм прискореної трансформації країни. Насамперед йдеться про посилення конкурентоспроможності української економіки через модернізацію бізнес-моделей, доступ до цифрових ринків ЄС і залучення інвестицій у технологічні сектори. Участь у таких програмах, як Horizon Europe, Digital Europe, EU4Digital, відкриває можливості для малого та середнього бізнесу (МСБ) в Україні для отримання фінансової підтримки, технологічного трансферу та доступу до нових ринків [18].

Діяльність проєктів Livelihood ЄС з можливістю оперувати значними ресурсами може мати вагомий вплив на соціально-економічне життя громад. Особливо це проявляється у масштабних критичних ситуаціях, спричинених такими факторами, як війна,

стихійні лиха тощо. Філософія швидкого реагування, закладена в основу цього інструменту, дає можливість ефективно “закривати” пошкоджені сегменти, що особливо відчутно на рівні місцевих громад.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Оцінювання соціальних проєктів стикається з низкою методологічних викликів, оскільки воно виходить за межі простих кількісних показників. На відміну від комерційних проєктів, де успіх часто вимірюється прибутком, соціальні ініціативи мають на меті стійкі зміни в поведінці, добробуті та соціальній структурі, що складніше піддається вимірюванню. Основними методологічними викликами оцінювання реалізації соціально-економічного потенціалу проєктів Livelihood України (по)воєнного часу є: складність визначення та вимірювання соціального результату та поєднання з економічним ефектом; складність оцінювання негативних і непередбачуваних наслідків; нерозуміння потенціалу місцевих громад; проблеми, пов’язані із соціально-культурними особливостями громади, де реалізуються проєкти Livelihood, відсутністю обґрунтованих показників оцінювання стійкості (resilience) цих проєктів до майбутніх непередбачуваних ситуацій.

Важливою проблемою є відсутність обґрунтованих критеріїв для оцінювання (ступеня) масштабування проєктів з відновлення засобів до існування за умов розвитку таких проєктів і переходу їх у профіцитні. Додатковою складністю є вимірювання багатовимірних і суб’єктивних концепцій, які є вирішальними для стійкості, зокрема *соціальної згуртованості, інтеграції та державотворення*. Ці концепції є багатовимірними за своєю природою та вкрай специфічними для українського контексту, що значно ускладнює ухвалення стандартизованого підходу до вимірювання і вимагає постійного моніторингу та адаптації.

Відтак методологічним викликом може бути нестача або недостовірність даних, адже міграція населення та тимчасова окупація ускладнюють збір точних та актуальних соціально-економічних даних для базового оцінювання та моніторингу. Іншою перешкодою для адекватного оцінювання соціально-економічного потенціалу проєктів Livelihood є безпека та іноді обмежений доступ до технологій, відсутність звітності, недостатній рівень кадрового забезпечення, плінність персоналу. Концептуальною проблемою можуть бути нечіткі визначення та поняття в процесі оцінювання соціально-економічного потенціалу, а також волатильність умов реалізації проєктів Livelihood, що ускладнює методологічні підходи до згаданого оцінювання.

Перелічені виклики вимагають від дослідників та організацій творчого й гнучкого підходу, поєднання кількісних і якісних методів, а також постійного діалогу з усіма зацікавленими сторонами.

Оцінювання реалізації соціально-економічного потенціалу проєктів Livelihood України (по)воєнного часу вимагає комплексного підходу, що охоплює як економічні методи, так і методи оцінювання соціального впливу. Відповідно, система оцінювання реалізації соціально-економічного потенціалу проєктів Livelihood повинна функціонувати як ключова складова дизайну проєкту, забезпечуючи постійне відстеження змін у контексті та швидке коригування стратегій, що може ускладнюватись при оцінюванні негнучких до змін проєктів.

Соціальні підприємства поєднують бізнес-підходи з досягненням соціальних цілей, а отже, їхня діяльність є унікальною та стратегічно значущою для сталого розвитку. Водночас ефективність діяльності таких підприємств не може оцінюватись лише традиційними фінансовими показниками, оскільки їхньою основною метою є створення соціального впливу.

Значення соціального впливу для соціальних підприємств полягає в тому, що це явище дає змогу підвищити ефективність їхньої діяльності за допомогою впливу на цільові групи, поліпшення взаємодії з партнерами та підвищення соціальної відповідальності. Оцінювання соціального впливу проєктів Livelihood повинно ґрунтуватись на поєднанні логічної моделі, теорії змін, моделі соціальної рентабельності інвестицій, моделі збалансованої системи показників, а також моделі вимірювання соціального впливу. При цьому методи оцінювання соціального впливу слід поєднувати з показниками оцінювання економічної ефективності проєкту відповідно до етапів реалізації проєктів Livelihood.

Напрями реалізації проєктів Livelihood охоплюють як соціальну, так і економічну складові, тобто спрямовані як на покращення рівня життя населення, так і розвиток підприємницької діяльності з можливістю масштабування бізнесу. Відтак оцінювання ефективності проєктів Livelihood повинно поєднувати як методи соціального впливу, так і методи оцінювання економічної ефективності.

Ми доходимо висновку, що соціально-економічний потенціал проєктів повинен визначатись не лише здатністю підвищення добробуту його учасників, але й можливістю масштабування процесів соціально-економічного розвитку регіону (країни) поза часовими та просторовими межами проєкту, що значною мірою актуалізується для проєктів Livelihood України (по)воєнного часу.

У подальших дослідженнях ми вважаємо за доцільне виробляти практичні кроки з впровадження системи зовнішнього оцінювання інтегративних ресурсів та економічної ефективності бізнес-орієнтованих проєктів Livelihood в Україні (по)воєнного часу.

Список використаних джерел

1. Livelihoods and Economic Recovery Assistance in Ukraine. JERU. 2024. URL: <https://reliefweb.int/report/ukraine/livelihoods-and-economic-recovery-assistance-ukraine>
2. Pomeroy R., Ferrer A.J., Pedrajas J. An analysis of livelihood projects and programs for fishing communities in the Philippines. *Marine Policy*. 2017. Vol. 81. P. 250–255. <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2017.04.008>
3. Food Security & Livelihoods Assessment in Eastern Ukraine, NGCA. Carlo Cafiero and Firas Yassin (with contribution from Charles Hopkins and Elyse Battistella). FAO. 2021. URL: https://fscluster.org/sites/default/files/documents/eastern_ukraine_ngca_food_security_and_livelihood_final_ready_to_print.pdf
4. Якуб'як А.В. Теоретико-методологічна база оцінювання livelihood проєктів: соціально-економічний аспект. *Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції*. м. Львів, 29-30 березня 2025 року. Львів: Львівський науковий форум, 2025. С. 13–15.

5. Ukraine & Neighbouring Countries 2022–2024, 2 Years of Response. IOM, UN Migration. URL: https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/documents/2024-02/iom_ukraine_neighbouring_countries_2022-2024_2_years_of_response.pdf
6. Ukraine – Fifth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5): February 2022 – December 2025. World Bank Publications. 23.02.2026. URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications/ukraine-fifth-rapid-damage-and-needs-assessment-rdna5-february-2022-december-2025>
7. Ukraine: Impact of the war on agriculture and rural livelihoods in Ukraine – Findings of a nation-wide rural household survey, December 2022. Rome: FAO, 2022. <https://doi.org/10.4060/cc3311en>
8. Review of the OECD DAC criteria for evaluating humanitarian action – Summary Brief. ALNAR. 16.06.2023. URL: <https://reliefweb.int/report/world/review-oecd-dac-criteria-evaluating-humanitarian-action-summary-brief-enar>
9. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2023. Adapting Agriculture to Climate Change. OECD. URL: https://www.oecd.org/en/publications/2023/10/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2023_7cc05c6a.html
10. Regional War on Ukraine – EBRD Resilience Package Resilience and Livelihoods Framework. European Bank for Reconstruction and Development. 06.04.2022.
11. Ukraine: Project Highlights – Restoring livelihoods and revitalizing rural communities affected by mines and explosive remnants of war (OSRO/UKR/025/WFP). Food and Agriculture Organization of the United Nations. 07.02.2025. URL: <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-project-highlights-restoring-livelihoods-and-revitalizing-rural-communities-affected-mines-and-explosive-remnants-war-osroukr025wfp>
12. Van der Giessen M., Koptsyukh A., Kodeih F., Alkhaled S., Poberezhna A., Wesselius den Boer M. From emergency relief to empowerment: Transitioning government-led social entrepreneurship practices to support Ukrainian refugees. *Journal of Business Venturing Insights*. 2025. Vol. 24. e00559. 6734. <https://doi.org/10.1016/j.jbvi.2025.e00559>
13. Bae B., Choi S. The effect of collaborative governance in social startups on social performance: The mediating effect of economic performance. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*. 2024. Vol. 10. Issue 3. 100370. <https://doi.org/10.1016/j.joitmc.2024.100370>
14. O’Keeffe P., Goff R., Cunningham R., Martin R., Egan R., Abubakar A.B.K., Kuol A. ‘Tell me a story’: Understanding African-Australian concepts of health, wellbeing and community. *Community Development*. 2025. <https://doi.org/10.1080/15575330.2025.2581999>
15. Pu G. What Constitutes a Successful Livelihood Recovery: A Comparative Analysis Between China and New Zealand. *Sustainability*. 2025. Vol. 17 (7). 3186. <https://doi.org/10.3390/su17073186>
16. Циналевська І., Концас С. Методологічні основи оцінювання територіальної згуртованості: досвід ЄС та пріоритети для України в контексті євроінтеграції. *Журнал європейської економіки*. 2025. Вип. 24 (2). С. 233–253. <https://doi.org/10.35774/jee2025.02.227>
17. Заяць Т., Романюк С., Краєвська Г., Дяконенко О., Сова О. Пріоритетні напрями формування спроможних територіальних громад в Україні. *Agricultural and Resource Economics*. 2024. Vol. 10 (1). Р. 135–164. <https://doi.org/10.51599/are.2024.10.01.06>
18. Шевченко І., Ухова Н. Розвиток європейської цифрової економічної інтеграції в контексті післявоєнного відновлення України. *Журнал європейської економіки*. 2025. Вип. 24 (2). С. 217–232. <https://doi.org/10.35774/jee2025.02.211>
19. Присяжна Т.Т. Методичні підходи до оцінки інвестиційного потенціалу територіальних громад. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 9. С. 119–126. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.9.119>
20. Лопушняк Г.С., Василик А.В. Концептуальні основи управління соціальними проектами. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 4 (274). С. 210–220. <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2024-1-274-210-220>

21. Любченко О.М. Соціально-економічний потенціал регіону: поняття, структура, генезис. *Формування ринкової економіки*. 2010. Вип. 23. С. 202–209.
22. Слободянюк В. Економічний потенціал підприємства: економічний зміст та складові. *Економіка та суспільство*. 2025. № 83. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-163>
23. Орехова А.І. Економічний потенціал підприємства: сутнісні характеристики та структуризація. *Економіка та суспільство*. 2018. № 17. С. 308–313.
24. Марухленко О.В. Соціальний потенціал: сутнісний аспект. *Право та державне управління*. 2019. № 3 (36). Т. 2. С. 85–91. <https://doi.org/10.32840/pdu.3-2.13>
25. Соколова А., Ратошнюк Т., Мартинюк М., Ратошнюк В. Соціально-економічний потенціал сільських територій та громад: економічна природа, місія, принципи та структура. *Modeling the development of the economic systems*. 2024. № 2. С. 58–68. <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-12-8>
26. Малиновська О.Я., Моторнюк У.І. Особливості функціонування територіальних громад та формування їх матеріально-фінансового забезпечення. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 12 (3). С. 14–16. [https://doi.org/10.37634/efr.2019.12\(3\).3](https://doi.org/10.37634/efr.2019.12(3).3)
27. Єгоричева С.Б., Тимошенко О.В., Панченко А.І. Сутність та складові фінансового потенціалу територіальних громад. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 8. С. 11–15.
28. Гуцол Д., Якимова Н. Оцінювання ефективності соціального впливу як ключового інструменту управління соціальними підприємствами. *Empirio*. 2025. Т. 2. № 1. С. 102–115. <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2025.2.1.102-115>
29. Tomei G., Terenzi L., Testi E. Using Outcome Harvesting to evaluate socio-economic development and social innovation generated by Social Enterprises in complex areas. The case of BADAEL project in Lebanon. *Evaluation and Program Planning*. 2024. Vol. 106. 102475. <https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2024.102475>
30. Gaworek-Michalczenia M.F., Sallu S.M., Gregorio M., Doggart Di N., Mbogo J. Evaluating the impact of adaptation interventions on vulnerability and livelihood resilience. *Climate and Development*. 2022. Vol. 14 (10). P. 867–883. <https://doi.org/10.1080/17565529.2021.2018987>
31. Нестерова С.В. Методи оцінки ефективності інвестицій: сутність та характеристики. *Економіка і суспільство*. 2018. № 19. С. 1105–1110. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/166.pdf
32. Потюк Ю. Дефініції масштабування бізнесу в умовах зовнішньоекономічної діяльності. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 60. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-93>
33. Гусева Ю.Ю., Канцевич М.В. Ідентифікація стейкхолдерів при плануванні проекту створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків. *Комунальне господарство міст*. 2014. № 118. С. 52–55.
34. A guide to the project management body of knowledge (PMBOK® guide: Includes The Standard for Project Management ANSI/PMI 99-001-2025). Eight edition. USA: Project Management Institute, November 2025. 408 p.
35. Поплавська О., Кир'янова О. Теоретичні засади інжинірингу соціальних проєктів. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-23>
36. Nazarie W.N.F.W.M., Williams R., Azeemi H., Thaid H.A.A., Muhammad I. Social crowdfunding project: Do project quality and trust matter? *Social and Management Research Journal*. 2023. Vol. 20. No. 2. P. 29–39. <https://doi.org/10.24191/smrj.v20i2.24313>
37. Chou D.C. Applying design thinking method to social entrepreneurship project. *Computer Standards & Interfaces*. 2018. Vol. 55. P. 73–79. <https://doi.org/10.1016/j.csi.2017.05.001>
38. Raman R., Alka T.A., Suresh M., Nedungadi P. Social entrepreneurship and sustainable technologies: Impact on communities, social innovation, and inclusive development. *Sustainable Technology and Entrepreneurship*. 2025. Vol. 4. Issue 3. 100110. <https://doi.org/10.1016/j.stae.2025.100110>

39. Esteves A.M., Konstantinidis A.M., Carroll B., Gouley C., Vanclay F. Rebuilding project-affected livelihoods using the Graduation Approach. *The Extractive Industries and Society*. 2025. Vol. 24. 101757. <https://doi.org/10.1016/j.exis.2025.101757>

40. Oliviu M., Andreica L., Tudor F. Using Automation and Artificial Intelligence in the Management of European Social Fund Projects. *Procedia Computer Science*. 2025. Vol. 256. P. 1913–1920. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2025.02.333>

Надійшла 01.12.2025 р.

Прорецензовано 09.12.2025 р.

Доопрацьовано 02.03.2026 р.

Прийнята до друку після доопрацювання 17.03.2026 р.

Опублікована 22.04.2026 р.

References

1. Livelihoods and Economic Recovery Assistance in Ukraine. (2024). JERU. URL: <https://reliefweb.int/report/ukraine/livelihoods-and-economic-recovery-assistance-ukraine>

2. Pomeroy, R., Ferrer, A.J., Pedrajas, J. (2017). An analysis of livelihood projects and programs for fishing communities in the Philippines. *Marine Policy*, 81, 250-255. <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2017.04.008>

3. Food Security & Livelihoods Assessment in Eastern Ukraine, NGCA. (2021). Carlo Cafiero and Firas Yassin (with contribution from Charles Hopkins and Elyse Battistella). FAO. URL: https://fscluster.org/sites/default/files/documents/eastern_ukraine_ngca_food_security_and_livelihood_final_ready_to_print.pdf

4. Yakubyak, A.V. (2025). Theoretical and Methodological Framework for Evaluating Livelihood Projects: Socio-Economic Aspects. In *Conceptual Pathways for the Development of Science and Education: materials of the XIV International Scientific and Practical Conference*. Lviv, 29-30 March, 2025 (pp. 13-15). Lviv: Lvivskiyi naukovyi forum [in Ukrainian]

5. Ukraine & Neighbouring Countries 2022-2024, 2 Years of Response. IOM, UN Migration. URL: https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/documents/2024-02/iom_ukraine_neighbouring_countries_2022-2024_2_years_of_response.pdf

6. Ukraine – Fifth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5): February 2022 – December 2025. (23.02.2026). World Bank Publications. URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications/ukraine-fifth-rapid-damage-and-needs-assessment-rdna5-february-2022-december-2025>

7. Ukraine: Impact of the war on agriculture and rural livelihoods in Ukraine – Findings of a nation-wide rural household survey, December 2022. (2022). FAO: Rome. <https://doi.org/10.4060/cc3311en>

8. Review of the OECD DAC criteria for evaluating humanitarian action – Summary Brief. (16.06.2023). ALNAR. URL: <https://reliefweb.int/report/world/review-oecd-dac-criteria-evaluating-humanitarian-action-summary-brief-enar>

9. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2023. Adapting Agriculture to Climate Change. OECD. URL: https://www.oecd.org/en/publications/2023/10/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2023_7cc05c6a.html

10. Regional War on Ukraine – EBRD Resilience Package Resilience and Livelihoods Framework. (2022). European Bank for Reconstruction and Development.

11. Ukraine: Project Highlights – Restoring livelihoods and revitalizing rural communities affected by mines and explosive remnants of war (OSRO/UKR/025/WFP). (2025). Food and Agriculture Organization of the United Nations. URL: <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-project-highlights-restoring-livelihoods-and-revitalizing-rural-communities-affected-mines-and-explosive-remnants-war-osroukr025wfp>

12. Van der Giessen, M., Koptsyukh, A., Kodeih, F., Alkhaled, S., Poberezhna, A., Wesselius den Boer, M. (2025). From emergency relief to empowerment: Transitioning government-led social entrepreneurship practices to support Ukrainian refugees. *Journal of Business Venturing Insights*, 24, e00559. 6734. <https://doi.org/10.1016/j.jbvi.2025.e00559>
13. Bae, B., Choi, S. (2024). The effect of collaborative governance in social startups on social performance: The mediating effect of economic performance. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 10, 3, 100370. <https://doi.org/10.1016/j.joitmc.2024.100370>
14. O’Keeffe, P., Goff, R., Cunningham, R., Martin, R., Egan, R., Abubakar, A.B.K., Kuol, A. (2025). ‘Tell me a story’: Understanding African-Australian concepts of health, wellbeing and community. *Community Development*, 1-19. <https://doi.org/10.1080/15575330.2025.2581999>
15. Pu, G. (2025). What Constitutes a Successful Livelihood Recovery: A Comparative Analysis Between China and New Zealand. *Sustainability*, 17 (7), 3186. <https://doi.org/10.3390/su17073186>
16. Tsynalievskaya, I., Kontsas, S. (2025). Methodological Basis for Assessing Territorial Cohesion: EU Experience and Priorities for Ukraine in the Context of European Integration. *Journal of European Economy*, 24 (2), 233-253. <https://doi.org/10.35774/jee2025.02.227> [in Ukrainian]
17. Zaiats, T., Romaniuk, S., Kraievskaya, H., Diakonenko, O., Sova, O. (2024). Priority areas for the formation of capable territorial communities in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics*, 10 (1), 135-164. <https://doi.org/10.51599/are.2024.10.01.06> [in Ukrainian]
18. Shevchenko, I., Ukhova, N. (2025). Advancing European Digital Economic Integration in the Context of Ukraine’s Post-War Recovery. *Journal of European Economy*, 24 (2), 217-232. <https://doi.org/10.35774/jee2025.02.211> [in Ukrainian]
19. Prysiashna, T. (2023). Methodical approaches to the assessment of the investment potential of territorial communities. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, 9, 119-126. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.9.119> [in Ukrainian]
20. Lopushnyak, G.S., Vasylyk, A.V. (2024). Conceptual foundations of the social projects management. *Actual problems of economics*, 4 (274), 210-220. <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2024-1-274-210-220> [in Ukrainian]
21. Liubchenko, O.M. (2010). The Socio-Economic Potential of a Region: Concept, Structure, genesis. *Formation of a Market Economy*, 23, 202-209 [in Ukrainian]
22. Slobodyanyuk, V. (2025). Economic potential of an enterprise: economic content and components. *Economy and Society*, 83. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-163> [in Ukrainian]
23. Oriekhova, A.I. (2018). Economic Potential of an Enterprise: Essential Characteristics and Structuring. *Economy and Society*, 17, 308-313 [in Ukrainian]
24. Marukhlenko, O.V. (2019). Social potential: the essential aspect. *Law and Public Administration*, 3 (36), 2, 85-91. <https://doi.org/10.32840/pdu.3-2.13> [in Ukrainian]
25. Sokolova, A., Ratoshniuk, T., Martynyuk, M., Ratoshniuk, V. (2024). Socio-economic potential of rural areas and communities: economic nature, mission, principles and structure. *Modeling the development of the economic systems*, 2, 58-68. <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-12-8> [in Ukrainian]
26. Malinovskaya, O.Ya., Motorniuk, U.I. (2019). Features of functioning of territorial communities and formation of their material and financial support. *Economics. Finances. Law*, 12 (3), 14-16. [https://doi.org/10.37634/efp.2019.12\(3\).3](https://doi.org/10.37634/efp.2019.12(3).3) [in Ukrainian]
27. Yehorycheva, S., Tymoshenko, O., Panchenko, A. (2016). The essence and the components of local communities' financial potential. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, 8, 11-15 [in Ukrainian]
28. Hutsol, D., Yakymova, N. (2025). Assessment of the Effectiveness of Social Impact As a Key Tool for Managing Social Enterprises. *Empirio*, 2 (1), 102-115. <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2025.2.1.102-115> [in Ukrainian]
29. Tomei, G., Terenzi, L., Testi, E. (2024). Using Outcome Harvesting to evaluate socio-economic development and social innovation generated by Social Enterprises in complex areas. The case of

- BADAEL project in Lebanon. *Evaluation and Program Planning*, 106, 102475. <https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2024.102475>
30. Gaworek-Michalczenia, M.F., Sallu, S.M., Gregorio, M., Doggart Di, N., Mbogo, J. (2022). Evaluating the impact of adaptation interventions on vulnerability and livelihood resilience. *Climate and Development*, 14 (10), 867-883. <https://doi.org/10.1080/17565529.2021.2018987>
31. Nesterova, S.V. (2018). Methods of the evaluation of the investments efficiency: essence and characteristics. *Economy and Society*, 19, 1105-1110. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/166.pdf [in Ukrainian]
32. Potiuk, Y. (2024). Definitions of business scaling in the conditions of foreign economic activities. *Economy and Society*, 60. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-93> [in Ukrainian]
33. Husieva, Yu.Yu., Kantsevych, M.V. (2014). Identification of Stakeholders in Planning Project to Create Condominiums. *Municipal Services*, 118, 52-55 [in Ukrainian]
34. A guide to the project management body of knowledge (PMBOK® guide: Includes The Standard for Project Management ANSI/PMI 99-001-2025). (2025, November). Eight edition. USA: Project Management Institute.
35. Poplavska, O., Kiryanova, O. (2024). Theoretical principles of engineering social projects. *Economy and Society*, 60). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-23> [in Ukrainian]
36. Nazarie, W.N.F.W.M., Williams, R., Azeemi, H., Thaid, H.A.A., Muhammad, I. (2023). Social crowdfunding project: Do project quality and trust matter? *Social and Management Research Journal*, 20 (2), 29-39. <https://doi.org/10.24191/smrj.v20i2.24313>
37. Chou, D.C. (2018). Applying design thinking method to social entrepreneurship project. *Computer Standards & Interfaces*, 55, 73-79. <https://doi.org/10.1016/j.csi.2017.05.001>
38. Raman, R., Alka, T.A., Suresh, M., Nedungadi, P. (2025). Social entrepreneurship and sustainable technologies: Impact on communities, social innovation, and inclusive development. *Sustainable Technology and Entrepreneurship*, 4 (3), 100110. <https://doi.org/10.1016/j.stae.2025.100110>
39. Esteves, A.M., Konstantinidis, A.M., Carroll, B., Gouley, C., Vanclay, F. (2025). Rebuilding project-affected livelihoods using the Graduation Approach. *The Extractive Industries and Society*, 24, 101757. <https://doi.org/10.1016/j.exis.2025.101757>
40. Oliviu, M., Andreica, L., Tudor, F. (2025). Using Automation and Artificial Intelligence in the Management of European Social Fund Projects. *Procedia Computer Science*, 256, 1913-1920. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2025.02.333>

Received on December 01, 2025

Reviewed on December 09, 2025

Revised on March 02, 2026

Signed for printing after revision on March 17, 2026

Published on April 22, 2026